

Odgoj djece u evanđeoskom obiteljskom ozračju: Biblijska načela primijenjena u obitelji

Ljubinka Jambrek
Bogoslovni institut, Zagreb
ljubinka.jambrek@zg.t-com.hr

UDK:265.5:392.3:173.5
Stručni članak
Primljeno: 7, 2009.
Prihvaćeno: 9, 2009.

Sažetak

Bog je kao Stvoritelj osmislio obitelj i odredio standarde i pravila za življenje i djelovanje obitelji. Kao osnovna jedinica društva, obitelj treba odražavati Božju slavu. Božji plan za brak i obitelj nije se promijenio, promijenio se samo ljudski odnos prema toj instituciji. Stoga je nasušno iznova isticati važnost funkcioniranja obitelji prema biblijskim standardima. Ovaj se rad bavi odgojem djece u evanđeoskom obiteljskom ozračju koje, uz ostalo, podrazumijeva Božju prisutnost, čitanje i vršenje Božje riječi, ljubav između roditelja, molitvu i proslavljanje Boga. Predočeni su jasni ciljevi odgoja. Rad daje vrijedne i proživljene primjere biblijske stege. Obrađuje pitanje discipline od dječje do tinejdžerske dobi, povjerenje, odgovornost, komunikaciju te odnos s Bogom. Na kraju članak ukazuje na važnost obiteljskog bogoštovlja.

Ključne riječi: *obitelj, brak, Božji plan, odgajanje, disciplina, bogoslužje*

Uvod

Odgoj djece odvija se u obitelji, u crkvi i školi, pri čemu je primarni i najvažniji odgoj u obitelji. Odgoj za što? Koji je cilj evanđeoskog odgoja? Zašto je odgoj toliko važan? Kako biblijska načela praktično primijeniti u svakodnevnom obiteljskom življenju? Na ova ću pitanja pokušati odgovoriti razmatrajući uz biblijska načela i njihovu primjenu u našoj obitelji.¹

1 Suprug i ja smo u dvadeset prvoj godini braka i Bog nas je blagoslovio s troje djece. Najstariji sin je u devetnaestoj godini i studira na Biblijskom institutu u Zagrebu. Kći je u šesnaestoj godini i ide u drugi razred gimnazije. Mlađi sin je u četrnaestoj godini, u osmom je razredu osnovne škole.

Bog je stvorio čovjeka na svoju sliku. Dijete je čovjek u malom. Stoga i ono treba odražavati Božju sliku. Budući da nije zrelo, moramo ga kao roditelji izgrađivati i odgajati na način koji će omogućiti njegovo formiranje u čovjeka po Božjem karakteru. Kad smo sklopili brak, suprug i ja smo se molili da nam Bog da djecu, ali s dodatnom klauzulom u toj molitvi. Iako smo silno željeli djecu, odvažno smo zamolili Boga da nam ih ne dadne, ako će ona pripadati đavlu. Nismo željeli roditi djecu đavlu (usp. Iv 8,39-45). Ako će nam dati djecu, molili smo, neka pazi da budu spašeni i da mu služe. Sad imamo djecu koja ljube Boga. Vjerujemo da je Bog u svojoj milosti tada znao njihovu budućnost te našu odlučnost da ih odgajamo na njegovu slavu. Cilj nam je svoju djecu izgrađivati da dođu do punine zrelosti u Kristu na slavu Boga Oca, da umaknu djelima tijela (kojih je mnogo), te da budu bogati plodovima Duha (Gal 5,16-25). Učimo ih da ne siju u svoje tijelo da ne bi poželi propast, već u duh da bi poželi vječni život (Gal 6,8). Odvažni smo u poticanju na biblijski odgoj, jer je to ugodno Bogu i blagoslov za cijelu obitelj, crkvu i društvo. Tko će u budućim naraštajima slaviti Boga i služiti mu, ako ne djeca onih koji su iskusili Božju dobrotu i milost.

Mnogo je životnih izazova pred našom djecom, kao i pred nama samima. Upozorenja koja će našu djecu učiniti svjesnom o opasnostima što vrebaju u svijetu, učinit će ih obazrivima i poslušnima Riječi Božjoj. Treba upućivati djecu da prihvaćaju samo dobre utjecaje, a loše odbacuju. Kako će naučiti koji su dobri, a koji loši? Božjom i našom pomoći. Pomoć im je potrebna u izboru glazbe, filмова, društva, prijatelja, literature, internetskih sadržaja, savjetovanju oko hodanja i izbora bračnih partnera, itd.

Evandeosko obiteljsko ozračje

Svaka obitelj stvara, mijenja i obnavlja ozračje u kojem obitelj živi. Može to biti ozračje ljubavi, radosti, razumijevanja, međusobnog poštovanja i praštanja te služenja jednih drugima. No može to biti ozračje neprestanih svađa, nadmetanja, psovanja, vrijeđanja, ponižavanja, itd. Za odgoj djece izuzetno je važno stvoriti ozračje u kojem će ona moći maksimalno rasti i razvijati se.

Evandeosko obiteljsko ozračje ostvaruje se pod utjecajem Božje prisutnosti, čitanjem i vršenjem Božje riječi, ljubavlju između roditelja, proslavljanjem Boga i molitvom. To ozračje roditelji evandeoski kršćani na temelju Božje riječi i uz pomoć Duha Svetoga stvaraju, oblikuju te prilagođavaju Božjim svrhama i ciljevima.

Božja prisutnost. Božju prisutnost ne možemo lažno prikazati. Ili jest ili nije. Ako živimo prema Božjim zapovijedima možemo biti sigurni da će Bog prebivati u našim domovima, ako ne, šteta će biti na našoj strani. Ako smo vjerni Bogu, i on će biti vjeran prema nama, i uslišat će naše molitve. Ako želimo poučiti svoju djecu kako živjeti po Božjoj volji, moramo i sami vršiti Božju volju, jer djeca pre-

poznaju kada ne činimo ono što želimo da oni čine. Uz Božju prisutnost dolazi i Božja slava, a to primjećuju i drugi. Obitelj ispunjava svoju svrhu ako se Božja slava odražava u njoj.

Čitanje i vršenje Božje riječi. Za kršćane je izuzetno važno čitanje i vršenje Božje riječi. Ako čitamo Božju riječ postoji mogućnost i da ju zapamtimo, te vršimo. Ne možemo crpiti od tamo gdje nismo punili. Ako je Božja riječ u našim mislima, na ustima i u srcu (Jš 1,8-9), Bog će dati da uspijevamo u svim poduhvatima.

U našoj smo obitelji djeci od najranije dobi (prije nego li su počeli govoriti) čitali biblijske priče iz dječjih Biblija te za njih i s njima molili, kako sa svima zajedno tako i pojedinačno sa svakim djetetom prema njegovoj dobi. Svaku smo večer provodili kvalitetno vrijeme kao obitelj i za duhovni odgoj u vjeri. U njihovim ranim godinama najveća kazna našoj djeci nisu bile batine, već moguće uskraćivanje čitanja iz dječjih Biblija. Toliko je to postalo dio njih. Kad su naučili čitati, svima smo redovito kupovali odgovarajuće dječje Biblije i kršćanske knjige. Uz pomoć Duha Svetoga, nenametljivo i njima prilagođeno približavanje Božjeg nauka, učinilo je da naša djeca zavole Boga i njegovu Riječ, zbog čega i danas redovito odlaze u crkvu, s nama i samostalno.

Ljubav između roditelja. Naša djeca su vrlo rano naučila da suprug i ja najviše volimo Isusa, zatim dolazi naša obitelj, a tu volimo svakoga jednako, dok su ostali nakon toga. Pazili smo da svoju ljubav ne skrivamo, pokazujući ju s druge strane na vrlo umjeren i diskretan način (npr. pozdravljanje kod odlaska i dolaska, držanje za ruke, ljubazno ophođenje, i sl.). Djeca uče od roditelja kakvi će biti i sami kao supružnici. Ako je naš odnos hladan i dalek, ne upućujemo im dobru poruku. Ako "se natječemo (potičemo) na ljubav i dobra djela" djeca će imati dobar uzor kojega će moći slijediti. Naša međusobna ljubav treba biti odraz Božje ljubavi u nama, i naše ljubavi za Boga. Ako se kao supružnici približavamo Bogu, bit ćemo bliži jedno drugome. U tom slučaju, djeca rastu u povoljnom ozračju za njihov duhovni i psihofizički razvoj, s nadom da će i oni moći iskusiti ljubav kakvu je Bog podario njihovim roditeljima. Svijet bi bio drugačiji kad bi svatko pazio na ono što je korist drugih (prema Fil 2,4), a kršćanska obitelj mora odražavati to evanđeosko ozračje za uzor drugima i na slavu Bogu.

Proslavljanje Boga. Isus je u molitvi rekao Bogu Ocu: "Ja tebe proslavih na zemlji dovršivši djelo koje si mi dao izvršiti" (Iv 17,4). Po Isusovu primjeru, sve što činimo treba biti na slavu Bogu. Mnogo je hvalisanja među kršćanima, mnogo je praznih riječi, mnogo je pustih želja, jer je malo vjere i ustrajnosti u proslavljanju Boga, ne samo riječima, već i sveukupnim življenjem. To obuhvaća sva područja života, a ne samo ono što se tiče crkve. Kršćani su ljudi koji moraju stajati iza svoje vjere u svako doba. Da nije bilo tako, ne bi bilo reformacije, da nije bilo onih koji su nastavili pronositi Božju riječ, ni mi danas ne bismo poznavali Boga. Proslavljanje Boga treba biti dio svakodnevnog življenja pojedinca, obitelji, crkve, te naposljetku, društva. Kad ljudi proslavljaju Boga, on im ne uskraćuje svojih dobara. Daje

obilato svega. Djeca vide kako živimo, molimo li kada nemamo, dajemo li drugima kada imamo, ostajemo li Bogu vjerni i u vrijeme oskudice, itd. Neće osvanuti dan kad će ona biti "sveta" zato što smo im tako naložili. Neće naučiti proslavljati Boga ako nas samo gledaju kako pjevamo pjesme slavljenja na nedjeljnom bogoslužju. Djeca usvajaju uzore koje vide. Roditelji bi svojoj djeci trebali biti primarni uzor proslavljanja Boga. Stoga je važno da nas vide kako svakodnevno slavimo Boga životom i riječima. To je ozračje koje će unaprijediti njihov duhovni rast.

Dom molitve. Molitva nije samo rutina koju trebamo olako shvatiti ili činiti po navici. Molitva je interakcija s Bogom. U molitvi govorimo Bogu i slušamo Boga. Obitelj koja moli, nikada se neće raspasti, jer ju Bog drži zajedno. U molitvi povezani s Bogom nedodirljivi smo za sotonske strijele, osim kada Bog dopusti da naša vjera bude prokušana. Djeci pružamo svoju zaštitu, skrbimo za njihov tjelesni život i razvoj, ponekad tako zdušno, da ne bi bila zakinuta pred drugom djecom, da zaboravljamo ono bitno i zakidamo ih za prebivanje pred Bogom u molitvi. U našoj obitelji molimo pojedinačno, molimo i zajedno. Djeca slobodno dijele s nama svoje molitvene potrebe znajući da ih donosimo Bogu. I ponovno, kada smo mi vjerni Bogu, on ostaje vjeran i ispunjava ne samo naše potrebe, već i mnoge želje kao u Psalmu 37.

U našoj je obitelji već godinama prisutna dobra praksa blagoslivljanja djece prije odlaska u školu i prije odlaska iz kuće. Uz redovito pojedinačno vrijeme s Bogom, i kao supružnici molimo zajedno svaki dan. Djeca to vide, poštuju naše vrijeme pred Bogom i znaju da je to ključ za sretan brak i obitelj. Vjerujemo da će preuzeti od nas dobar utjecaj. Želimo da naša djeca budu neprestano u zaštiti krvi Kristove. Mi smo njihovi zastupnici. Time utvrđujemo oslonac u Bogu, bez kojega jednoga dana ni oni neće pustiti svoju djecu u školu ili drugdje. Ako je Bog s nama uvijek, želimo da bude i s njima.

Biblijske smjernice za odgoj djece

Strah Gospodnji. Biblija daje temeljne smjernice za Bogu ugodan odgoj djece. Mojsije je nakon primanja zapovijedi, zakona i naredbi koje mu je Gospodin Bog dao da njima pouči Izraelski narod jasno istaknuo: "Čuj, Izraele! Jahve je Bog naš, Jahve je jedan! Zato ljubi Jahvu, Boga svoga, svim srcem svojim, svom dušom svojom i svom snagom svojom! Riječi ove što ti ih danas naređujem neka ti se urežu u srce. Napominji ih svojim sinovima. Govori im o njima kad sjediš u svojoj kući i kad ideš putem; kad liježeš i kad ustaješ. Priveži ih na svoju ruku za znak i neka ti budu kao zapis među očima! Ispiši ih na do vratnicima kuće svoje i na vratima svojim!" (Pnz 6,4-9). Ljubav prema Bogu iskazuje se prihvaćanjem i vršenjem njegove Riječi te sveobuhvatnim poučavanjem svoje djece u toj Riječi.

Mojsije je pred svoju smrt dao narodu Božji zakon i pozvao sve "da čuju i da

se boje Gospodina”, te je posebno istaknuo kako se taj poziv na vršenje zakona odnosi i na njihovu djecu “koja ga još ne upoznaše, da ga čuju i neka se boje Gospodina” (Pnz 31,12-13). Izreke ističu “da je strah Gospodnji izvor života: on izbavlja od zamke smrti” (14,27) te se “strahom Gospodnjim izbjegne zlu” (16,6). Suvišno je spominjati koliko je onih (odraslih i djece) koji su upali u zlo zbog nedostatka straha Božjega. Ako želimo da naša djeca idu putem Božje mudrosti, uputimo ih u školu mudrosti, jer “Strah Gospodnji je škola mudrosti” (Izr 15,33) za izgradnju Bogu ugodnog karaktera.

Gospodnja stega. Apostol Pavao u Poslanici Efežanima, citirajući petu zapovijed (Izl 20,12; Pnz 5,16), potiče djecu da slušaju svoje roditelje u Gospodinu i da poštuju oca i majku da im bude dobro i da dugo žive na zemlji. Roditelje pak potiče da ne ogorčuju svoju djecu, nego ih odgajaju u Gospodnjoj stezi i poučavanju (6,1-4).

Mnogi roditelji zdvajaju oko discipliniranja svoje djece jer nisu sigurni koliko je stega dovoljno za odgoj u stezi Gospodnjoj, i što to praktično podrazumijeva (Selig, Arroyo, 1989).

Biblijski redci koji govore o djelima tijela i njihovim posljedicama ne odnose se samo na odrasle, već i na djecu. Stoga ih moramo poučiti da znaju što o tome govori Božja riječ. Neki od tih tekstova jasno razdvajaju djela tijela od djela Duha (Rim 6; 8,5-8; Gal 5,19-25, itd).

Moramo paziti na svoju djecu i braniti ih od svjetovnih utjecaja koji bi ih odvajali od Boga te ih poticati na život u vjeri (Kol 2,6-10). Biblija nas potiče: “Upućuj dijete prema njegovu putu, pa kad i ostari, neće odstupiti od njega” (Izr 22,6).

Znamo da je Božja riječ najbolji vodič za život, te vjerujemo u najbolji ishod odgajanja djece uz pomoć Duha. No ne smijemo se razočarati ako to zahtijeva puno vremena, energije i ulaganja. Isplati se doći pred Boga bez straha, znajući da smo učinili sve što smo mogli. Božja načela jamče dobru budućnost našoj djeci i ispunjenje Božjih obećanja (čak i kao baština za buduće naraštaje), jer su Božja obećanja vječna i neprolazna, baš kao i njegova Riječ.

Sol i svjetlo svijetu. Ne možemo biti sol i svjetlo svijetu (Mt 5,13-16) ako smo bljutavi i mračni poput njega. Tako ni naša djeca ne mogu odjednom postati sol i svjetlo u odrasloj dobi šireći kršćanski utjecaj, ako ih nismo poučili putu Gospodnjem. Svi smo pozvani *biti sol* i *biti svjetlo*. To nije samo zvučan izraz kojega čujemo u propovijedima, već poziv na promjenu vlastita življenja prema biblijskim standardima koji će rezultirati promjenu u životima drugih. Ako je Božji narod kao grad na gori (Mt 5,14), nemoguće je da svijet ne vidi njegovo svjetlo.

Možemo li odgajanjem svoje djece (po Božjoj zapovijedi u Pnz 6,1-9; Ef 6,1-4, i dr.) poput soli i svjetla utjecati na druge roditelje i očekivati promjene u društvu? Da. Odustanemo li od odgajanja djece u ljubavi i stezi Gospodnjoj bez pokušaja, unaprijed smo nepovratno predali svoju djecu đavolskom i svjetovnom utjecaju

koji vodi u pakao. Ako smo kršćani i dopustimo da nam se to dogodi, moramo znati da ćemo odgovarati Bogu. Bolje je odlučiti biti vjeran Bogu bez obzira na ishod. Naša su djeca njegova svojina, nama su samo posuđena. Smijemo i trebamo uživati u svojoj djeci i dijeliti život s njima, no isto tako moramo biti svjesni da su nam darovana od Boga stoga ih odgajamo Bogu na slavu.

Sol koja obljutavi baca se van, napominje Isus. Djecu (pa i odrasle) koju nitko ne upućuje prema putu Gospodnjem, davao preuzima i baca tamo-amo svojim utjecajem kao igračku valova do konačnog cilja, da kao njegove sluge završe s njim u paklu, daleko od Božje prisutnosti. Iako je ovo čest slučaj (djeca mnogih vjernih roditelja imaju upravo ovakvu sudbinu), nijedan kršćanin neće svjesno i voljno priznati da čini upravo to. Ako propustimo ispuniti svoju obvezu odgajanja djece prema Božjim jasnim naputcima, neminovno ih prepuštamo toj sudbini. Nisu sluge đavlu samo oni koji su sklopili određeni ugovor s njim (poznajem ljude koji su to učinili), kao što nisu Božji sluge svi oni koji idu u crkvu, već oni koji se prepuštaju vodstvu svog gospodara aktivnim sudjelovanjem. A Biblija kaže da je nemoguće služiti dvojici gospodara. To se odnosi i na djecu i na odrasle jer je Božji zakon dan svima i svi ga se moraju pridržavati.

Pozvani smo živjeti po Božjoj volji i po standardima koje nalazimo u Bibliji, a Bog širi utjecaj. Nitko nema utjecaja na Božji utjecaj. Ako smo Kristov miomiris (i naša djeca koju trebamo vjerno, požrtvovno i ustrajno odgajati), Bog će širiti svoj utjecaj po nama. Ne samo nama, već će i drugima biti bolje zbog nas, kao što je u pripovijetki iz Knjige Postanka zbog Božje ruke i blagoslova nad Josipom, svima u Egiptu bilo bolje, pa čak i rodu njegova oca u dalekoj zemlji. Kršćani mogu donositi promjene, ako su voljni platiti cijenu, često visoku. Sol i svjetlo imat će veći utjecaj ako se ne stidimo priznati da Krist živi u nama.

Oslanjanje na Božju milost. Na upite ljudi kako smo uspjeli odgojiti tako posebnu i poslušnu djecu, odgovarali smo da je to rezultat Božje milosti i tisuća sati rada s djecom. Neki od tih ljudi su nam rekli da bi htjeli naše rezultate, ali ne i naše napore i trud. No ako mi učinimo svoj dio posla u odgoju i Bog će učiniti svoj dio. Njemu nije teško pomoći nam u odgajanju djece po njegovoj volji, samo ga trebamo zamoliti. Božja riječ kaže da Bog stvara u nama htijenje i djelovanje da mu se možemo svidjeti (Fil 2,13) te da nas je obdario svime što je potrebno za život i pobožnost (2 Pt 1,3). Stoga, ako nam primjerice nedostaje mudrost, trebamo je tražiti od Boga i on će nam je dati (Jak 1,5), ako trebamo nešto drugo što je u skladu s Božjom voljom molimo u skladu s tekstom u Mateju 7,7, dok je uistinu najbolje postupati prema onome što je Isus rekao u Mateju 6,33: "Tražite stoga najprije Kraljevstvo i pravednost njegovu, a sve će vam se ostalo dodati." Ista pravila vrijede i za odrasle i za djecu. Po plodovima će ljudi prepoznati jesmo li (jesu li naša djeca) Kristovi učenici ili ne (Mt 7,16). Kako nam je sve pripremljeno za život i pobožnost, ne možemo se izgovarati, već izvršiti poslanje, a Bog daje milost za djelovanje.

Roditelji odgajaju djecu prema spoznaji Boga koju sami imaju, no bez obzira na uloženi trud i molitve, ne mogu jamčiti da će njihova djeca doći i ostati na Božjem putu – putu spasenja i posvećenja. Svaki bi vjerni roditelj volio da se njegov trud isplatio i da njegovo dijete bude među onima koji neće odstupiti od puta prema kojemu je usmjeravano (Izr 22,6). No, nažalost, kao što je Isus izgubio Judu (iako ga je jednako odgajao kao i ostale), možda će neko od djece oko kojih su se vjerni roditelji trudili, kad odraste krenuti svojim putem. Mnogi se roditelji muče oko toga i krive sebe jer nisu uspjeli odgojiti dijete prema Božjim standardima. Nije lako živjeti sa spoznajom da je jedno dijete (ili sva djeca) odbacilo Boga i ide svojim putem. Ima puno vjernih roditelja s takvim iskustvom. Bilo da su roditelji vjerni i služe Bogu u punovremenoj službi ili su pak vjerni ali imaju sekularno zanimanje, odgovornost za odgajanje djece po Božjim standardima je podjednaka. Svaki je roditelj dužan odgajati djecu u skladu s Božjim odredbama koje usvajamo čitanjem i vršenjem Božje riječi, te vodstvom Duha Svetoga. Dok se roditeljima koji imaju sekularno zanimanje “lakše oprašta” propust odgajanja djece po Božjim načelima, roditelji koji su u punovremenoj duhovnoj službi bivaju promatrani pod povećalom, a često i osuđivani iako Biblija ne pravi tu razliku.²

- 2 Bog poziva “Čuj, Izraele...” (Pnz 6,4-9). Kako je Crkva duhovni Izrael, poruka je za sve: “Čuj, Crkvo...”, a ne, “Čujte samo duhovni radnici, a ostali su slobodni od odgovornosti...” Ovo ne čujemo tim riječima, no praksa je takva da se od Božjih slugu očekuje daleko više (i Bog to očekuje kod posvećenja i služenja), no odgovornost oko odgoja djece je podjednaka za sve roditelje u sva vremena, kako za Izrael tako i za Crkvu. Od Božjih se slugu očekuje da ostave punovremenu službu Bogu ukoliko nisu uspjeli odgojiti vlastitu djecu. Jer ako nisu mogli i znali odgojiti svoju djecu, kako će odgajati crkvu. Drugim riječima, nisu uzor stadu. Ljudi u crkvi moraju se ugledati na svoje starješine, i stoga je veća odgovornost na njima. U 1 Timoteju 3 i Titu 1,5-9 imamo standarde za nadgledničku službu. Zbog tih uzvišenih zahtjeva koje je Bog postavio za starješine i đakone, s pravom se očekuje da vođe ili duhovni radnici budu uzorni. Ovdje ne nalazimo nijednu optužbu (Biblija to nikome ne dopušta, dok istovremeno potiče ukazivanje na grijeh i njegovo priznavanje), već poziv na ozbiljnost u obnašanju bilo koje službe Bogu. Nažalost, u praksi nalazimo dvije krajnosti: odstupanje od punovremene službe (ili u najgorim slučajevima oduzimanje službe) bez razmatranja činjenica i utvrđivanja odgovornosti, ili ostajanje u službi i pored negativnog svjedočanstva. Drastičan primjer ovoga bilo bi odbijanje vjernog Božjeg slugu pomoći drugima zato što nije uspio pridobiti svoju djecu za Boga, ili u drugom slučaju, kad bi razvedeni dušobrižnik bio bračni savjetnik. Trebamo točno znati koji je naš poziv od Boga i truditi se oko svog poslanja, ali i znati prepoznati ako nam je Bog uskratio pomazanje za službu radi vlastitoga grijeha ili propusta. Kao roditelji, međutim, zauvijek smo pozvani (to je trajno poslanje) truditi se oko duhovne dobrobiti svoje djece, makar naizgled bezuspješno i makar samo u molitvi, jer samo Bog zna ishod naših molitava.

Bog je jednako milostiv svima koji nastoje izgrađivati svoj karakter i karakter svoje djece koji će odražavati njegovu slavu.

Jedna od mnogih pogrešaka koju čak i vjernici čine, jest tvrdnja da se određena stvar njima ne može dogoditi. Primjerice, znamo da smo učinili sve što stoji do nas kako bismo dobro odgojili svoju djecu i tvrdimo da naša djeca nikada neće odstupiti od Boga ili postati problematični tinejdžeri. Ponizan stav ovisnosti o Bogu i u ovom pitanju daleko je bolji izbor od te tvrdnje. Podsjetimo se, djeca također imaju slobodnu volju, a ona rastu. A kad odrastu, postanu samostalna i o njima ovisi hoće li prionuti uz Boga ili uz svijet. Svatko može pasti, i zato nas Biblija upozorava da ako smatramo da stojimo, trebamo paziti da ne padnemo (duhovno). Djeca također mogu pasti, i trebamo biti blizu da bismo im pomogli. Djeca trebaju jasno znati kako ih nećemo podržavati ako odluče griješiti, jer Biblija nas poziva da grijeh osudimo, no također trebaju znati da ćemo ih voljeti unatoč njihovoj griješenju, bez obzira na to ako griješe opetovano. U Evanđelju po Luki 15 nalazimo pripovijest o izgubljenom sinu i ljubećem ocu. Otac je razmetnog sina (po pokajanju) opet prihvatio, i ne možemo reći opet zavolio, jer ga nije niti prestao voljeti. Nije li Bog imao pravo odbaciti i osuditi? A ipak, na naše čuđenje, on to nije učinio, već je pokazao milost i prihvaćanje. Stoga nemojmo ni mi osuđivati i odbacivati. Ako nas djeca ne poslušaju i odu svojim putem, pazimo da ne zaključamo vrata za njima, jer bi se, osvijestivši se i pokajavši mogli vratiti, a tada mi ne bismo mogli stajati kao otac izgubljenoga sina (koji je slika našega nebeskog Oca) raširenih ruku, i zagrliti ih. Iako se kao roditelji trudimo često govoriti (i pokazivati) svojoj djeci kako ih volimo, više nijedno od naše troje djece ne preispituje našu ljubav prema njima jer smo im odavno rekli kako ćemo ih jednako voljeti čak i ako učine nešto strašno, iako bismo silno patili zbog toga. Ne uči li nas to Božja riječ?

Izgradnja prijateljskih odnosa s djecom. Isus je jednom rekao svojim učenicima: “Više vas ne zovem slugama jer sluga ne zna što radi njegov gospodar; vas sam nazvao prijateljima jer vam priopćih sve što sam čuo od Oca svoga” (Iv 15,15). Roditelji kršćani ne trebaju biti gospodari svojoj djeci, već prijatelji koji će dijeliti s djecom svoj život i priopćiti im sve što su čuli od Boga. Ako želimo biti u mogućnosti pomagati svojoj djeci, posebice u problematičnim situacijama i u velikim odlukama, trebamo graditi roditeljsko-prijateljski odnos s njima još od njihovih najranijih dana. Mnogi roditelji gaje iluzornu nadu da će ih djeca slušati i poštivati u adolescentskoj dobi ili kao mladi odrasli ljudi, iako su propustili graditi odnos sa svojom djecom u njihovim ključnim godinama. Ako naučimo komunicirati sa svojom djecom (a komunikacija uvijek mora biti obostrana), kao što bismo trebali moći to činiti i kao bračni partneri, roditelji te međusobno u obitelji – uz neizostavno komuniciranje s Bogom, možemo se nadati da će u našoj obitelji vladati ljubav i sklad, dok u suprotnom, nemir i razdor. Iako smo pozvani na uzajamno prihvaćanje unutar obitelji, postoje stvari koje ne trebamo prihvaća-

ti ni kod najbližih, kao što je grijeh i samovolja, radi dobrobiti svih ukućana, nas samih, te najvažnije radi Boga. Zato smo pozvani odgajati svoju djecu u ljubavi i stezi Gospodnjoj.

Stega pri odgoju djece

Bog je u svom savršenom planu za čovjeka, osigurao “priručnik” za njegov duhovni odgoj – a to je Biblija – koji ujedno sadrži dostatne upute i za obitelj, pa tako i za odgoj djece u ljubavi i stezi Gospodnjoj. Možda tvrdnja da je “na deset mjera ljubavi dovoljna jedna mjera stega” ne zvuči realistično, no iskustveno znam da je ostvarivo. Svoju smo djecu odgajali s puno ljubavi, ali i u čvrstoj stezi zbog koje su nas naučili poštivati, što istovremeno pokazuje poslušnost prema Bogu. Uronjena u beskrajnoj ljubavi roditelja, voljena i cijenjena kao neprocjenljiv dar od Boga, djeca ne zamjeraju roditeljima discipliniranje kad ih preplavljuje ljubav. U takvu ozračju djeca uče da je stega neophodna i lakše ju prihvaćaju. Ako im najprije objasnimo zašto je stega potrebna i ako ih vodimo kroz život (a ne samo da ih tjeramo bez osobnog primjera) prema većim standardima vladanja, ona će razumjeti i voljno prihvatiti neophodno popravljane u ljubavi. U Poslanici Hebrejima čitamo kako nas Bog odgaja kao svoju djecu: “Sine moj, ne omalovažavaj stega Gospodnje i ne kloni kad te on ukori. Jer koga Gospodin ljubi, onoga i stegom odgaja, šiba sina koga voli” (12,5-8). Stega u ljubavi neće nauditi našoj djeci, već pomoći.

Ovdje treba pojasniti zabludu koja je raširena svijetom. Pod utjecajem nekršćanskih svjetonazora, mnogi (pa čak i velik broj kršćana) smatraju da djecu ne treba disciplinirati te da će sve s vremenom naučiti kad otkriju svoj potencijal. Za razliku od toga uvriježenoga mišljenja suprug i ja smatramo da prema učenju Svetoga pisma treba djecu poučavati opomenom i poukom uz neizostavnu ljubav. Svoju smo djecu počeli odgajati u stezi Gospodnjoj u njihovoj najranijoj dobi, već s nekoliko mjeseci.³ Učili smo ih što je dobro a što nije: “Jer je zapovijed svjetiljka, pouka je svjetlost, opomene stega put su života” (Izr 6,23). Jedna od krajnjih mjera za odgoj u stezi Gospodnjoj su batine ili šiba. U tome je Biblija izričito jasna: Tko štedi šibu, mrzi na sina svog, a tko ga ljubi, na vrijeme ga opominje (Izr 13,24), te “Ne uskraćuj djetetu opomene, jer, udariš li ga šibom, neće umrijeti: biješ ga šibom, ali mu dušu iz Podzemlja izbavljaš” (23,13-14).

3 Kao disciplinsku mjeru svoju smo djecu znali blago rukom pljusnuti po peleni. To ih nije boljelo, ali smo po reakciji znali da su razumjeli zašto smo to učinili. Zanimljivo je da su već s nekoliko mjeseci znali kad ih blagom pljuskom po peleni discipliniramo, a kada ih iz milja tapšamo. Iako još nisu govorila, djeca su to izrazom lica pokazala.

Božji je Zakon dan kao nadglednik da bismo sazrijevali i odbacili grijeh. Stoga djecu treba disciplinirati od najranije dobi, ne zato što ih ne volimo, već upravo zato što ih volimo, da bi prigrlili Božji zakon i umakli zamkama grijeha. U knjizi *Bringing up Boys (Odgajanje dječaka)* dr. James Dobson, osnivač Focus on the Family i jedan od vodećih stručnjaka za obitelj, preporučuje promptno (odmah po postupku) reagiranje i discipliniranje u slučaju kada djeca odbiju poslušati i kada pokažu nepoštovanje prema roditeljima. Zakašnjeli savjet ili kazna ne postiže željeni rezultat. Tijekom dugogodišnjeg iskustva u odgajanju djece, nebrojeno smo se puta uvjerali da dobro postupamo kada djecu discipliniramo pravovremeno. U suprotnom mala djeca s vremenom postanu stručnjaci u pomicanju granica dozvoljenog. Naš je zadatak, da ih na njihovu dobrobit, uvijek vraćamo unutar granica koje je Bog postavio.

U svim prigodama koje su zahtijevale stegu malog djeteta prvo smo kao roditelji nastojali realno i objektivno razmotriti situaciju zajedno s djetetom. To je uključivalo razgovor o tome što je dijete počinilo ili nije počinilo a trebalo je, zatim bi uslijedilo objašnjenje zašto je potrebna disciplina, a potom određivanje oblika i visine kazne. Oblici i visina kazne variraju s obzirom na osobnost djeteta i spremnost na suradnju, kada je najčešće dovoljan poučan razgovor. Otkrili smo da je vrlo važno uključiti dijete koje se kažnjava u raspravu o visini kazne. Djeca većinom znaju što je dobro a što zlo, što je krivo a što ispravno, i često su nas iznenadila određivši sebi veću kaznu nego što smo je mi roditelji odredili.⁴

Obzirom na to da su djeca u ranoj dobi još nedovoljno zrela, stega je potpuno opravdana i neophodna da bi djeca naučila što je dobro, a što zlo, te da bi se pravovremeno izbjegle situacije kada se moraju suočiti s razornim posljedicama svojih postupaka (kao što je slučaj s mnogim adolescentima).

Gotovo sve u životima djece može se riješiti razumnim razgovorom i molitvom, pod uvjetom da se ta metoda odgoja primjenjivala od najranije dobi dje-

4 Kad je naš najstariji sin, Daniel, imao oko šest godina učinio je nešto što je zahtijevalo kaznu. Nakon objašnjenja da to nije dobro, razmotrili smo mogućnosti za najbezbolniju, a najpoučniju kaznu. Cilj nam je bio da pouka bude trajna, a ne privremena. Bili smo ne malo iznenađeni kad je nakon određivanja manje kazne nego što bi bilo primjereno, naš sin Daniel prigovorio. Na očevo pitanje koliko bi "batina" on dao svom sinu kad bi učinio isto takvo djelo, odgovorio je: "Više, (bilo je skoro dvostruko više) jer to što sam učinio zaslužuje daleko više od onoga što ste vi rekli". K tome nam je nakon kazne zahvalio potvrdivši da je to bilo za njegovo dobro, a ne zato što ga ne volimo. Taj osjećaj za "pravedan sud" u tako ranoj dobi oboje nas je iznenadio. Uvidjevši da je njegovo uključivanje u procjenu situacije i smanjenje kazne iz ljubavi postiglo svoj cilj, poučili smo ga da čini dobro, i uz minimalnu (ali odlučnu) kaznu začinili sve čvrstim zagrljajem i novim potvrđivanjem naše ljubavi za njega, te brata i sestru koji su u međuvremenu učili što smiju, a što ne smiju! Poslije toga slučaja mnogo smo manje morali objašnjavati zašto je stega potrebna. Sve troje je znalo da je to za njihovo dobro, te da vrednujemo njihovu poslušnost.

teta. Povjerenje se gradi godinama neprekidnom uključenošću u život djeteta. U suprotnom, uspjeh nije zajamčen. Starije dijete (mladi muškarac ili žena, kako ih naziva Edwin Luis Cole u knjizi *Seksualni integritet*) ima svoje izgrađene stavove gotovo u svemu, i teško prihvaća “predavanja” roditelja koji su bili odsutni iz njegova života onda kad mu je to bilo najpotrebnije. Adolescente treba, nužno, smatrati i poštivati kao odrasle osobe, jer je to put do njihova srca i suradnje. Potrebno je mnogo strpljenja i uzajamnog popuštanja da bi se postigao dogovor. No naše je iskustvo da se argumentiranim razgovorom i uloženom željom za razumijevanjem stavova mlade osobe, gotovo o svemu mogu dogovoriti pravila ponašanja (primjerice oko izlazaka, načina oblačenja ili uporabe određenog rječnika, vanjskog izgleda, glazbe, itd.). Treba imati na umu da zbog mnoštva “pravila” ne zanemarimo ono što je Bogu važno kod mladih ljudi. To je njihovo srce. Ako ih privolimo da se ponašaju i izgledaju sukladno našem poimanju duhovnoga, a srca im ostanu hladna za Boga, nismo mnogo postigli, osim što smo ih dodatno demotivirali za ulaganje napora u približavanju Bogu. Time ne kažem da trebamo prihvaćati sve što nam naši mladići i djevojke u obitelji podastru. Mi smo ti koji smo dobili odgovornost za upravljanje u obitelji. Djeca slušaju nas, a ne mi njih. No, ne možemo ići zajedno ako se ne dogovorimo. A vjerujem da obitelj treba zajedno nastojati graditi i širiti Božje kraljevstvo. Ako prepustimo svoju djecu samima sebi, kako ćemo zadobiti druge za Boga? Nemojmo zanemariti činjenicu da se i mnogi nevjerni roditelji silno trude dobro odgojiti svoju djecu. No, mi se povrh toga trudimo, svoju djecu odgojiti u kršćanskoj vjeri, na slavu Bogu. To je bitna razlika između odgojene djece iz svijeta (iako ne prema Božjim načelima već prema općeprihvaćenim načelima svijeta), i odgojene djece na slavu Božju i prema njegovim načelima kao zalag nade za buduće naraštaje.

Rast i razvoj u adolescentskoj dobi odvija se na svim razinama, dakle, dijete raste fizički i sve više sličići odrasloj osobi, no raste i emocionalno, intelektualno te duhovno. Svojoj djeci moramo pružiti duhovnu i fizičku sigurnost (utočište) i zaštitu od onoga što bi moglo nauditi njihovu razvoju i rastu. Ako se u korist zdravoga fizičkog razvoja nastoji zdravo hraniti, još je potrebnije da se i duhovno hrani zdravom hranom. Ne umanjujući važnost zdrave prehrane, ipak stavljamo naglasak na zdrav duhovni razvoj, a tu smo kao roditelji najpozvaniji pomagati u odabiru duhovne hrane za naše adolescente. Prije i iznad svega sami roditelji trebaju poznavati Božju riječ i nastojati i sami živjeti u skladu s njom, jer u suprotnom ne mogu biti uvjerljivi u odgajanju. Kad ne bi vjerovali ono što Biblija kaže a htjeli da njihova djeca to čine, bilo bi jednako neučinkovito kao da roditelji pušačić uče svoju djecu o štetnosti pušenja, alkohola i sl. Bog nam nije dao Bibliju samo kao priručnik za odgajanje drugih, već moramo i sami živjeti u skladu s njom, u protivnom naša riječ nema snagu. Zbog toga mnoga djeca ne slušaju niti poštuju svoje roditelje. Biti uzor ostalima je biblijski zahtjev, a ne opcija. Roditelji su djeci, bez obzira na njihovu dob, primarni uzor (izvrstan, prosječan ili loš) kršćanskoga

življenja. Stoga odgajanje tinejdžera treba biti prožeto biblijskim načelima koja roditelji primjenjuju u življenju, kojima ih ujedno pripremaju za skori ulazak u odraslu dob. To se odnosi i na rješavanje sukoba. Ako dođe do sukoba, trebamo ih rješavati prema biblijskim načelima. Neće proći dugo, kada će neki od njih i sami zasnovati obitelj i postati primaran uzor svojoj djeci, pitanje je samo hoće li to biti bogougodan ili uzor prema svjetovnim načelima.

Carol E. Lytch ističe da djecu utvrđujemo u vjeri držanjem jasnog pravila da kao obitelj odlazimo redovito u crkvu, da naša djeca budu uključena u rad i život crkve pružajući im svoju podršku, uspostavljanjem suradnje s roditeljima ostalih tinejdžera u crkvi, itd. Redovito sudjelovanje tinejdžera u životu crkve u tom turbulentnom razdoblju odredit će buduće korake i čvrsto utrti put kojim će krenuti kad se osamostali i dođe u prilike kad mu je Božja pomoć potrebna. Dugogodišnji utjecaj Riječi Božje dok su djeca odlazila u crkvu zajedno s roditeljima, bit će kao riječno korito kojim teče Božja živa voda – Riječ, s rješenjima za svaku životnu situaciju. Prije nego li postanemo svjesni, tako upućeni mladi ljudi, moći će poslužiti Bogu u koju mu dragu svrhu, jer smo, kao vjerni roditelji osigurali svojoj djeci napajanje na Božjim izvorima. Iako tinejdžeri sebe smatraju dovoljno zrelima i doista mogu samostalno donijeti odluku o prihvaćanju Krista, naša im je pomoć potrebna i moramo biti i ostati svestrana podrška za njih sve dok smo im potrebni, da bi sazreli u ljude koje će Bog upotrebljavati.

Odgajanje tinejdžera treba biti biblijski utemeljeno. Uzmemo li Sveto pismo kao temelj, sigurno nećemo zaobići tekst u 1 Timoteju 3,16-17, gdje vidimo višestruku ulogu Božje riječi u odgajanju, kako vjernika, tako i njihove djece i tinejdžera: "Sve Pismo, bogoduho, korisno je za poučavanje, uvjeravanje, popravljanje, odgajanje u pravednosti, da čovjek Božji bude vrstan, za svako dobro djelo podoban." Moramo imati na umu da ne odgajamo svoju djecu samo za sebe, niti samo radi njihove dobrobiti, već radi Boga i dobrobiti njegovog Kraljevstva. Naši tinejdžeri trebaju jednoga dana biti među onima koji će biti "spremni za svako dobro djelo" ili kao u Efežanima 4,12 sveti usavršeni "za djelo služenja".

Ima nekoliko stvari koje moramo izbjegavati kod discipliniranja djece, a posebice tinejdžera. Jedna od njih je izbjegavanje kažnjavanja u trenutku kad smo puni gnjeva, zbog opasnosti od nepravednog kažnjavanja. Ako smo suviše ljuti, kazna će biti oštrija i često neprimjerena učinjenom djelu. Kod adolescenata je vrlo rijetko potrebno fizičko kažnjavanje. To je suviše uvredljivo za tu dob. James Dobson (2001) preporučuje fizičko kažnjavanje djece, i to do desete godine, jedino kod voljne neposlušnosti, dok s tinejdžerima treba tražiti druge metode, poput razgovora, dogovora, motivacije, a u krajnjem slučaju uskraćivanje onoga što im vrijedi, kao što su izlasci, druženja, džeparac i sl. Ukoliko ni s uskraćivanjem pogodnosti ne postignemo cilj, mogu se dodati dodatne privremene radne obveze (Selig, Aroyo, 1989). Potrebna je mudrost u određivanju visine kazne da se ne bi stvorio prezir i otpor prema radu. Naprotiv, trebamo učiti svoju djecu da

je rad blagoslov, a ne kazna.

Najvažnije je da roditelji znaju (i pouče svoju djecu) kako im je autoritet za odgajanje djece dan od Boga i da trebaju djelovati sukladno tome. Nije sve što stavljamo pod autoritet doista dano od Boga, stoga moramo biti poštteni i dopuštati si samo ono što nam Biblija dopušta, ali i paziti na odredbu da se više treba pokoravati Bogu nego ljudima. U odgoju djece vrhovni autoritet za kršćanske roditelje i njihovu djecu je Božja riječ. Cilj odgoja treba biti poučavanje u Riječi radi izgradnje Bogu ugodnog karaktera, a ne mogućnost kontroliranja (Selig, Aroyo, 1989). Cilj nam je uputiti ih prema putu pravednosti, a ne omalovažiti ih. Pomažimo im u donošenju važnih odluka, postavljanju ciljeva, izgrađivanju karaktera, usvajanju moralnih vrijednosti, u marljivom radu i služenju Bogu i ljudima, nosimo ih u molitvama, molimo zajedno s njima. Ima još mnogo toga što možemo učiniti izgrađujući svoju djecu. Ljubav je praktična stvar, a ne mnoštvo praznih riječi.

Tinejdžere je teško zavarati praznim riječima, a ako se jednom osjete prevarenima, gube povjerenje i želju za suradnjom. Tu pomaže roditeljsko pokajanje i ponovno pružanje ruke, s novim obećanjem koje neće prekršiti.

Mjesto obiteljskog bogoštovlja u odgoju djece

Svaka je kršćanska obitelj u isto vrijeme i kućna crkva koja bi se trebala okupljati radi zajedničkog proslavljanja Boga. Kao što proslavljanje Boga u crkvi uključuje i štovanje i slavljenje, pjevanje, Riječ i molitvu, tako i obiteljsko bogoštovlje treba uključivati te elemente, samo u opuštenom ozračju. Osobni odnos roditelja s Bogom ovdje dolazi do izražaja. Ako su prisni s Bogom, djeca će to moći vidjeti i doživjeti, a s vremenom i sami početi njegovati svoj odnos s Bogom. Pred njima se ne možemo pretvarati ili se drukčije prikazivati. Oni vide kako živimo, stoga je važno da budemo dosljedni. Ne možemo njima govoriti jedno, a sami provoditi drugo. Djeca trebaju dobre uzore. Ako smo doista vjerni Gospodinu, neće nam biti teško poučiti djecu istim načelima.

Niz godina petkom navečer imamo obiteljsko bogoštovlje⁵ koje se vremenom mijenjalo i nadopunjavalo raznim aktivnostima. Neki se elementi bogoštovlja uglavnom ne mijenjaju, primjerice molitva, slavljenje i štovanje Boga te čitanje Riječi. Nastojimo biti u održavanju redoviti a u bogoštovlju spontani. Razgovaramo o svemu što nam se dogodilo tijekom tjedna i o onome što nas čeka sljedećeg tjedna, stavljamo to u kontekst Riječi Božje, u svrhu pouke i praktične primjene.

5 Više o obiteljskom bogoštovlju vidi članak Stanka Jambreka *obiteljsko bogoštovlje*, u *Leksikonu evanđeoskoga kršćanstva* u izdanju Bogoslovnog instituta u Zagrebu.

Zatim prelazimo na zahvaljivanje i molitvu (kada svi pojedinačno sudjelujemo) za konkretne potrebe obitelji te za širenje Božjega kraljevstva.

Zaključak

Svoju smo vjeru u Boga kao pojedinci, supružnici i roditelji izražavali javno i bez zadržke u svim životnim situacijama, i vjerujem da je to poslužilo našoj djeci kao uzor i sidro za učvršćivanje njihove vjere u Boga. Nakon dvadeset godina braka, od kojih je više od osamnaest bilo prožeto odgajanjem naše troje predivne djece, možemo sa zahvalnošću dati Bogu slavu što nam je svojom milošću omogućio izgrađivati djecu ljubavlju i razumijevanjem, da tako damo svoj doprinos budućim naraštajima kojima će naša i djeca drugih vjernih roditelja moći prenijeti radosnu vijest o spasenju našega Gospodina Isusa Krista. Iako vjerujem da će Bog nagraditi naš trud i ulaganje u odgoj djece ako to činimo kao Gospodinu (Kol 3,23), ipak, moram upozoriti na slobodnu volju koju djeca imaju, baš kao i mi, i da možda neće slijediti naše upute, već u buntovnosti krenuti svojim putem. Pozvani smo moliti bez prestanka (1 Sol 5,17), pa tako to činimo i za svoju djecu. Ako kao roditelji strahujemo da će možda naša djeca odstupati od Gospodina ili otpasti nakon što smo učinili sve što je u našoj moći da ih odgojimo prema biblijskim načelima, preporučimo u molitvi svoju djecu "pastiru i čuvaru svojih duša" (1 Pt 2,25) koji će čuvati i njihove duše i nastaviti odgoj po svom vlastitom srcu, kao što se, uostalom, brine i za naš odgoj u vjeri. Uz tu neograničenu Božju skrb po Duhu Svetome i naše marljivo nastojanje življenja u pobožnosti i strahu Gospodnjem, vjerujem da možemo odgojiti svoju djecu da pronose Božju slavu do nakraj zemlje.

Literatura

- Bartkowski, John P. (1997). Debating Patriarchy: Discursive Disputes over Spousal Authority among Evangelical Family Commentators. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 36 (3): 393-410.
- Bartkowski, John P., W. Bradford Wilcox i Christopher G. Ellison (2000). Charting the Paradoxes of Evangelical Family Life: Gender and Parenting in Conservative Protestant Households. *Family Ministry*, Vol. 14, No. 4, Winter 2000.
- Brighton, Louis A. (2005). Where is the Holy Family Today?: Marriage a Holy Covenant before God – The Biblical Role of Man and Woman. *Concordia Journal*. July, 2005.
- Chant, Ken (2002). *Kršćanski život*. Zagreb: Bogoslovni institut.

- Cole, Edwin Louis (2003). *Zrela muževnost*. Zagreb: Bogoslovni institut.
- Cole, Edwin Louis (2007). *Seksualni integritet*. Zagreb: Bogoslovni institut.
- Crabb, Larry (1987). *Understanding People*. Grand Rapids: Zondervan Publishing House.
- Crabb, Larry (2003). *Graditelj braka*. Zagreb: Bogoslovni institut.
- Dobson, James (1996). *Love Must be Tough*. Nashville: W Publishing Group.
- Dobson, James (2001). *Bringing Up Boys*. Wheaton: Tyndale House Publishers.
- Geisler, Norman L. (2005). *Kršćanska etika*. Zagreb: Bogoslovni institut.
- Jambrek, Stanko i Ljubinka (2005). Pastir i njegova obitelj. *Duhovno vrelo*, 4, 2005., Zagreb.
- Jambrek, Stanko i Ljubinka (2007). Brak, u: Stanko Jambrek (ur.), *Leksikon evanđeoskoga kršćanstva*. Zagreb: Bogoslovni institut i Prometej.
- Lytch, Carol E. *The Role of Parents in Anchoring Teens in Christian Faith*
- McGeorge, John (2004). *Proslavljanje Boga*. Zagreb: Bogoslovni institut.
- Miler-McLemore, Bonnie (2004). Thinking about Children: Christian Faith and Popular Psychology. *Family Ministry*, Vol. 18, No. 4, Winter 2004.
- Moynagh, M. (2007). Obitelj, u: Stanko Jambrek (ur.), *Leksikon evanđeoskoga kršćanstva*. Zagreb: Bogoslovni institut i Prometej.
- Peterson, David W. (1997). *Beyond Symptoms: A Handbook of Brief Practical Counseling Strategies*. Athens, Greece: Greek Bible Institute.
- Rebić, Adalbert, Jerko Fučak i Bonaventura Duda (ur.) (1994). *Jeruzalemska Biblija: Stari i Novi zavjet s uvodima i bilješkama*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Selig, George i Alan Arroyo (1989). *Loving Our Differences*. Virginia Beach: CBN Publishing.
- Wright, Norman i Joyce (1993). *I'll Love You Forever: Accepting Your Child When Your Expectations Are Unfulfilled*. Colorado Springs: Focus on the Family.
- Wright, Norman i Gary J. Oliver (1997). *Kids Have Filings Too!*. Wheaton: Victor Books.

Raising Children in an Evangelical Family Environment: Biblical Principles Applied to the Family

Summary

As Creator, God designed the family and determined the standards and rules for living and functioning in the family. As a basic unit of society, the family is to reflect God's glory. God's plan for marriage and the family has not changed, only the human approach to this institution has changed. Therefore, it is vital to re-emphasize how important it is that the family function according to biblical standards. This article deals with raising children in an evangelical environment which assumes God's presence, the reading and keeping of God's Word, love between the parents, prayer, and worship of God. Clear goals for raising children are presented. This work offers valuable and lived examples of biblical discipline. It discusses the issue of discipline from childhood to the teen ages, trust, responsibility, communication and relationship with God. Finally, the article points out the importance of times of family worship.

Key words: family, marriage, God's plan, raising children, biblical discipline, family worship